
EL PAPER DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ EN LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

*Miquel Strubell**

INTRODUCCIÓ

Correspon als professionals i especialistes de la comunicació definir les funcions i dimensions de la matèria, i només comentaria per començar que els mitjans de comunicació potser reflecteixen aquestes mateixes funcions (informació, educació, entreteniment, etc) per unes vies determinades.

Les activitats lingüístiques en general són també activitats comunicatives. Normalment, un hom parla o escriu adreçant-se directament o indirecta als altres. Però convé dir d'entrada que la comunicació a vegades sobrepassa el nivell purament lingüístic. L'ús d'una expressió en comptes d'una altra («tio» per «persona») o d'una llengua en comptes d'una altra («bon dia» per «buenos días») pot significar, o voler deixar patent, la pertinença del parlant a un grup social o etnolingüístic determinat. L'ús d'una o altra llengua pot ser utilitzat o interpretat, per a marcar distàncies etnolingüístiques o socials.

Per aquests motius, entre d'altres, el tema dels mitjans de comunicació preocupa tant aquelles persones que treballen a favor de la normalització lingüística als Països Catalans. Per això també les persones que no entenen la normalització lingüística —que n'hi ha— concentren els seus esforços a evitar i entrebancar l'assoliment per part de les comunitats de parla catalana del control d'aquests mateixos mitjans i la difusió de la nostra llengua a través d'ells.

*Miquel Strubell és cap del Servei de Normalització de l'ús de la Llengua Catalana de la Generalitat, però les opinions expressades en aquest article són personals.

Com tots els lectors deuen saber, la llengua catalana passà de ser l'única llengua de l'administració, de la cultura i del comerç amb la progressiva decadència del llatí a Catalunya i arreu dels Països Catalans, a partir sobretot dels segles XIII i XIV. El castellà (i el francès a la Catalunya Nord) s'hi anà introduint a mesura que el poder de la corona de Castella augmentava (i que la Catalunya del Nord caigué en mans dels francesos a mitjan segle XVII). La decadència de l'ús culte del català durà del segle XVII a mitjan XIX, sobretot a partir de la guerra de successió a començament del segle XVIII.

La Reneixença del segle XIX va ser, en els seus inicis, un moviment purament literari, però al llarg dels anys el català tornà a ser una llengua emprada com a llengua de l'administració, de l'ensenyament i també dels mitjans de comunicació —revistes o diaris. L'augment de la presència de la llengua catalana dins els mitjans diaris de comunicació ha estat prou estudiat¹ durant els anys fins al 1939 i és molt possible que en els anys posteriors s'hagués arribat a un clar predomini del català, com li hagués correspost com a llengua pròpia de Catalunya. Els fets de 1939, però, estroncaren de cop aquestes perspectives, i impediren també que les primeres iniciatives en el mateix sentit al País Valencià i a les Illes Balears poguessin arribar a bon port. Val a dir que l'any 1939 fou nefast no solament per a la premsa, els diaris i periòdics en català, sinó també per a les emissores de ràdio en la mateixa llengua.

D'aquesta manera, el català fou escombrat per la força dels àmbits públics, dels mitjans de comunicació, de l'ensenyament en tots els nivells (fins i tot com a assignatura), de l'ús oficial i administratiu, de la publicitat i l'ús comercial, de les impremtes i llibreries i de l'ús oral en públic. És més: aquesta marginació fou acompanyada d'una autèntica fòbia en contra del català, sobretot al Principat. Aquestes reaccions forçaren un retrocés espectacular i rapidíssim de la presència del català, i establiren la base d'unes actituds i impediments que encara avui fan molt difícil la plena recuperació de l'ús del català.

El factor crucial en aquest procés fou la seva durada. Durant més d'una generació s'evità el retorn del català als usos públics i cultes. Durant més d'una generació no es parlà del català, a les escoles del país, si no era per prohibir o castigar el seu ús. S'hi utilitzaren els mateixos mètodes bàsics que a França (per reprimir el català i el bretó, per exemple) o al País de Gal·les del segle passat. Durant més d'una generació l'ensenyament i ús públic del català foren severament limitats. Però, a diferència de la prohibició de l'ensenyament d'una matèria concreta (com la matemàtica o la història), que provoca un buit en els coneixements de l'alumne, la prohibició del català produí dos resultats complementaris. Per una banda, s'estimulà activament el menyspreu de la llengua catalana (era un «dia-

¹ *La normalització lingüística a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1980.

lecte», no pas un idioma; no era llengua «d'imperi»; era com el lladruc d'un gos etc.), com una cosa que s'havia d'evitar. Per altra banda, es donava l'alternativa: davant la prohibició del català, la població no el deixà de parlar, sinó que adoptà el castellà com a llengua de relació pública, i acceptà la seva omnipresència en els àmbits públics, oficials i no oficials.

Aquesta situació de menyspreu i de substitució lingüística passà amb el transcurs dels anys d'ésser percebuda com a imposició arbitrària mantinguda per una legislació discriminatòria, en definitiva, com a situació anormal, a formar part de l'entrellat social habitual. Les noves generacions, nascudes dins d'aquest ambient, l'han acceptada com a normal, la qual cosa és fàcil d'entendre: primer, pel fet de no haver viscut cap altra realitat lingüística, i segon, pel fet de no haver estudiat la història de la llengua i cultura catalanes. Les famílies catalanes són en gran mesura els responsables d'aquesta pèrdua de contacte amb les arrels mateixes de la cultura autèntica, car al País Basc els objectius i fonaments de la cultura basca (però no tant la llengua mateixa) han estat transmesos de pares a fills amb molta més eficàcia, tot i havent viscut el mateix procés de repressió lingüística i cultural.

El control lingüístic dels mitjans de comunicació jugà un paper de primer ordre, en aquest procés. Els mitjans de comunicació són d'alguna manera (o intenten de ser-ho) la reflexió del sentir d'una comunitat, reflexió que pot ser més conservadora o més progressista. La imposició del castellà als mitjans a Catalunya (mitjançant la prohibició de l'única alternativa) després de la Guerra d'Espanya, i sobretot als mitjans localitzats a Catalunya sense un vincle oficial, simbolitzà també la comunicació (oral i escrita) de la població catalana en llengua castellana. En altres paraules, internalitzà psicològicament l'objectiu de monolingüisme per al poble català: objectiu no pas del nostre poble, i monolingüisme no pas de la nostra llengua.

Cal tenir present, també, que la llarga repressió exercida per la censura damunt la producció literària en català (incloent-hi la prohibició dels mitjans de comunicació en català) resultà més espectacular que la repressió de les idees expressades en les obres. La llengua era considerada un element molt més nefast que els conceptes vehiculats a través de la mateixa llengua: una autèntica aberració, que s'explica perquè la censura (i la vida política) durant molts anys fou dominada per persones amb una visió paranoica de tota cultura hispànica no castellana.

Com a conseqüència de tot aquest procés de prohibició, menyspreu i censura, ens trobem amb la progressiva assimilació per part de la població catalana de la ideologia contrària a la supervivència de la llengua catalana. Una sèrie de costums lingüístics que persisteixen a Catalunya i arreu de les terres de parla catalana ens indiquen fins a quin punt aquest procés ha fet deteriorar el paper i el prestigi social del català, i ha afectat negativament la possibilitat d'una ràpida integració de la població d'origen no català.

Convé dedicar una secció d'aquest document a una anàlisi de les dimensions socials de la situació actual de la llengua catalana.

LA SUPERACIÓ DE LA DIGLÒSSIA

La diglòssia, fenomen descrit per primera vegada, en termes sociolingüístics per Charles Ferguson, consisteix en l'ús més o menys generalitzat d'una llengua, en una situació de convivència multilingüe, per a una sèrie de funcions considerades «altes» o superiors. L'altra, o les altres llengües, resten limitades a uns usos socialment menyspreats o considerats de menys importància. Les causes d'aquesta separació de funcions poden ser molt diverses: des de l'acceptació voluntària d'una altra llengua en una sèrie creixent de funcions, fins a la repressió més o menys brutal de qualsevol manifestació pública d'una llengua perseguida. De fet, però, les conseqüències (i fins i tot les causes últimes) són les mateixes, car la població generalment acaba acceptant un paper subordinat per a la llengua pròpia. Hi ha honoroses excepcions, com del Quebec o Bèlgica; però la tònica general és que la diglòssia és el primer pas cap a la desaparició d'una llengua. El gal·lès, el bretó, l'occità, fins i tot el gaèlic irlandès, en són exemples prou clars.

Els mitjans de comunicació ocupen un lloc entre les funcions «altes» de les manifestacions lingüístiques. Per aquest motiu, entre d'altres, són emprats històricament per a consolidar la presència d'una llengua en expansió. Això és molt més evident en el cas dels diaris, els quals fins a finals del segle passat eren adreçats a un públic il·lustrat i minoritari; el sector de la societat més obert a l'adopció de llengües de difusió mundial. Però la radio, i més recentment la televé, fan el mateix paper, en un àmbit molt més popular i íntim: arriben fins al cor mateix de la família, fent-hi un impacte molt important (i no solament lingüístic, evidentment), amb clars vessants positius i negatius. L'ús d'una llengua en un mitjà li dona un prestigi pel fet de ser associat amb el mitjà: que normalment intenta d'arribar a un públic molt ampli.

Però una llengua emprada a la televé (sobretot) aconsegueix un prestigi secundari que és oblidat sovint: el prestigi social de les persones que la parlen. Els ministres, per exemple, amb independència de llur llengua habitual, solen parlar en la llengua estatal a la televé. Però fins i tot els actors doblats hi participen, a les pel·lícules. I així ens trobem que els indis diuen «Yo ser jefe», quan el més probable és que aquesta versió castellana no té cap realitat històrica, sinó que correspon al fet que, en anglès, els verbs es conjuguen de manera que l'infinitiu té la mateixa forma que totes les formes del present indicatiu, amb l'única excepció de la tercera persona del singular.

En el moment que definim el paper diglòssic dels mitjans de comunicació, estem donant unes línies clares en relació amb les possibles superacions de la situació. En primer lloc, és imprescindible poder comptar amb un o més canals de te-

vé en català, amb una qualitat comparable a la dels canals en castellà. El doblatge al català de pel·lícules dels principals actors internacionals és igualment urgent i necessari.

Hem insinuat més amunt que les conseqüències de la repressió lingüística i el desenvolupament pacífica de la disglòssia són semblants. Les solucions, però, són ben diferents. En el primer cas, convé emprar els mitjans de comunicació, al costat del sistema escolar, per a recuperar per a les generacions noves la tradició rompuda. Cal que els joves catalans sàpiguen i entenguin que abans del 39 no hi havia diaris en castellà fora de Barcelona ciutat, i que sis dels tretze diaris de Barcelona eren en català. Aquest fet és generalment desconegut, i això fa que es vegi amb estranyesa (o orgull, segons el cas) l'aparició d'un o dos diaris en català, passada l'època de repressió. La normalitat resta molt lluny, i la reacció davant d'aquestes petites recuperacions no passa, de vegades, de ser una reacció disglòssica en el fons.

La ràdio presenta un llenguatge més dinàmic, unes situacions més espontànies i un contacte més directe (i possibilitats de diàleg) amb el públic. És més fàcil de recuperar-hi l'ús del català, i de fet es nota una progressiva catalanització de les ràdios comercials. Les ràdios municipals (encara sense legalitzar) contribueixen molt al procés de difusió del català, i poden ajudar molt també a fomentar la plena integració cultural i lingüística de la població d'origen immigratori concentrada a les ciutats dormitori del cinturó de Barcelona. Això, però, forma part d'un altre procés, al marge de la necessària superació de la disglòssia actual.

FUNCIÓ DIDÀCTICA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ EN RELACIÓ AMB LA LLENGUA

En una situació d'anormalitat lingüística com la que pateix tot el territori de la llengua catalana (manca de mitjans de comunicació, escola molt majoritàriament en una altra llengua, producció editorial relativament limitada, activitat comercial i industrial amb presència reduïda del català, etc.), els mitjans de comunicació que es fan en català tenen una importància, una responsabilitat, igualment anormals. Els mitjans es converteixen en l'eina potser més vàlida per a impulsar l'aprenentatge i el perfeccionament de la llengua. En aquest sentit, diaris com l'*Avui* o el *Punt Diari* fan una tasca que incideix molt positivament, tot i que sigui moltes vegades sense que els lectors tinguin consciència del procés, en els coneixements lingüístics dels mateixos lectors.

Però els mitjans de comunicació actuals tenen, en potència, un paper molt important a fer en la integració lingüística de la part de la població d'origen no català. Els diaris que actualment es redacten en castellà a Catalunya (al marge de la llengua de redacció dels diaris que ja s'editaven abans de l'any 1939) no poden, segurament, plantejar-se la catalanització sobtada de la redacció —i de fet,

18 cap diari no ho ha fet en els darrers anys de recuperació de toleració del català i el seu reconeixement posterior com a llengua oficial. Això es deu a una sèrie de factors, que poden tenir més o menys incidència en cada cas concret:

- 1) El diari té un públic bàsicament no catalanoparlant.
- 2) El diari té un equip de redactors que no domina el català a nivell escrit, ni/o a nivell de llenguatge periodístic.
- 3) Les fonts d'informació (agències de notícies) distribueixen llurs materials en castellà.
- 4) El diari no pot assumir els costos addicionals causats per la necessitat de traductors i correctors.

De fet, però, la raó de l'absència de casos de catalanització semblants als produïts durant els anys 30 es deu sobretot a una falta de motivació (o potser d'imaginació) dintre el sector. Aquesta greu afirmació es justifica al final d'aquest article, on s'exposen un llarg conjunt de projectes fàcilment realitzables i que podrien contribuir eficaçment a la catalanització parcial, però progressiva, de qualsevol diari amb voluntat de portar endavant un programa coherent dissenyat per a anar incorporant la llengua catalana dins la publicació. Si hi manca la voluntat i la imaginació, és dubtós que la premsa diària existent, en conjunt, arribi a fer un paper important dins la recuperació de l'ús de la llengua catalana.

Amb això no vull insinuar que els diaris destaquïn de la resta de la societat catalana quant al procés de recatalanització. En tots els àmbits les cicatrius causades per les prohibicions i opressions irracionals de l'ús de la nostra llengua són molt profundes. Però és en els àmbits de més impacte lingüístic (mitjans de comunicació, ensenyament, publicitat) on la responsabilitat és més clara, quant al paper a fer dintre de la societat actual.

L'impacte didàctic dels mitjans de comunicació, orals i escrits, també afecta nivells més psicolingüístics. Hem comentat abans que el prestigi d'una funció determinada fa que, en una situació de contacte de llengües, una de les dues sigui considerada més adequada en cada cas. Llengua alta = funcions altes, i llengua baixa = funcions baixes. La relació entre la llengua i la funció és doble, i per això l'ús d'una llengua per a una funció alta tendeix a augmentar el prestigi social de la llengua. (De la mateixa manera, l'omissió —per abandó o prohibició— d'una llengua d'una funció alta tendeix a disminuir-ne el prestigi). L'ús del català als mitjans de comunicació, doncs, contribueix a restablir el seu prestigi social i a superar la situació disglòssica que pateix.

El retorn del català al lloc que li correspon com a llengua pròpia de Catalunya, el País Valencià, les Illes i Catalunya del Nord, en els mitjans de comunicació, té una altra funció encara. A diferència del castellà, que gràcies als mitjans de comunicació i a l'escola té reconeguda una varietat estàndard, i les varietats dialectals del qual són prou mútuament intel·ligibles, el català pateix una manca d'in-

tercomunicació, que ha conduït a la situació actual, on hi ha persones que arriben a negar la unitat lingüística del català. Aquest tema és tan important que li dediquem a continuació un apartat especial.

EL PROBLEMA DE L'ESTÀNDAR

El català, com totes les altres llengües, té una sèrie de varietats dialectals. Per sort, aquests dialectes són mútuament intel·ligibles, a diferència del que passa en moltes altres llengües, com el gal·lès, el basc o el reto-romànic. Podem dir que les diferències entre, per exemple, l'eivissenc i el lleidatà, o l'empordanès i l'alacantí, són més petites que entre el madrileny i el sevillà. El que passa, però, és que a conseqüència de la marginació del català dels mitjans de comunicació orals la població catalana ha estat exposada a només alguns dels dialectes de la llengua, i això avui crea la impressió d'uns problemes de comunicació més importants que els que es plantegen en algunes altres llengües.

La qüestió rau més en la varietat fonètica que en la lexical. En general, les poques diferències que hi ha en el lèxic són prou conegudes i no afecten el registre formal. Tothom que tingui una mínima formació lingüística coneix els casos del *noi/xiquet/al.lot*, *gat/moix*, o *escombra/granera*, per exemple, i és poc probable que interfereixin la intel·ligibilitat d'un programa.

És evident que, a nivell de programes radiofònics o televisius, la qüestió de la necessitat d'una varietat interdialectal reconeguda i generalment intel·ligible només es planteja en la mesura que els programes no van adreçats a un públic geogràficament localitzat en una zona reduïda, sinó a un públic més ampli. No cal dir que aquests mitjans de comunicació, sobretot les empreses més potents, cobreixen amb gran freqüència zones de varietats dialectals diverses i que, per aquest motiu, la gestió de l'estàndard és de primera magnitud.

Abans que es parlés d'«estàndard», molts estats ja n'havien aconseguit un, a través de la localització de la cort reial en una zona determinada. La forma de parlar del Sud-est d'Anglaterra, de la Illa de França, o de Toledo-Madrid, es convertí amb la varietat de prestigi social.

El problema en el nostre cas és, per una banda, que aquesta categoria de prestigi social elevat fos usurpada per una altra llengua (castellà o francès), amb la pèrdua progressiva de sobirania nacional i la desaparició de la cort catalana. Però, a més a més, tampoc hi ha hagut un únic centre difusor de cultura als Països Catalans, sinó que Barcelona i València han alternat com a centres hegemònics, i les varietats de parla a les dues ciutats són diferents.

Això, i la poca intercomunicació cultural entre el Principat i el País Valencià en els darrers decennis, fa que sigui relativament difícil d'adoptar o de recomanar una varietat estàndard universalment acceptable arreu dels PP.CC. Ens trobem que la varietat oriental gaudeix, al Principat si més no, d'un prestigi molt

més elevat que no la varietat occidental. S'han fet pocs estudis empírics sobre aquesta qüestió (vegeu, per exemple, PUEYO 1972) però és evident que fins i tot molts dels mateixos parlants de la forma occidental tendeixen a considerar que aquesta varietat és més lletja.

Això vol dir que un estàndard basat en el català occidental xocarà amb grans problemes psico-socials abans de ser acceptat al Principat. Però l'adopció de l'oriental, que de fet funciona als mitjans de comunicació com a llengua estàndard al Principat, seria molt difícil que fos acceptada al País Valencià, i sobretot a la capital.

La fòbia anticatalana fomentada al País Valencià en els darrers tres o quatre anys (la motivació de la qual no podem comentar aquí per no sortir del tema), s'ha concentrat en atemptats i amenaces contra persones (Sanchís Guarnier, Fuster) i institucions (Universitat Literària, Llibreria Tres i Quatre) pretesament dedicades a fomentar la presència, al País Valencià, d'una cultura no valenciana (per no dir antivalenciana). En aquest context tan dramàtic com absurd, pretendre la implantació i, encara més, l'acceptació d'un estàndard oral basat en el català oriental (associat, doncs, amb el del Principat) fóra somniar truites en aquests moments.

Quant a les Illes, les trobem lligades amb Barcelona no solament pel fet de la dependència universitària, sinó pel circuit català de TV, i sobretot perquè les varietats illenques són del català oriental. Sembla més fàcil aconseguir-hi l'acceptació d'un estàndard oriental, i més si tenim en compte que una de les diferències més notables —l'article salat— correspon a un registre informal que no transcendeix en el parlar formal propi d'un mitjà de comunicació.

La hipotètica solució de trobar una varietat de transició entre l'oriental i l'occidental, com a model de l'estàndard, topa amb el problema demogràfic i educatiu. No havent-hi prou actors, dobladors, presentadors de parlars de transició, s'hauria de fer un reciclatge accelerat per a tots els participants dels mitjans orals de comunicació. De fet, fins i tot un estàndard occidental al Principat, toparia amb el mateix problema, en part per la gran desproporció entre els parlants de cada varietat, favorable a l'oriental, i en part perquè, com hem dit abans, el principal centre difusor de cultura al Principat (incloent-hi estudis de TV, de ràdio, de doblatge per a l'aspecte oral; i les editorials i principals diaris per al vessant escrit) és de parla oriental: Barcelona.

Sembla, doncs, aconsellable partir de la pràctica actual, tant al Principat com al País Valencià i a les Illes, en un procés convergent que s'esdevindria d'una manera natural amb la normalització lingüística dels mitjans de comunicació, si s'hi fomenta un intercanvi de programes, participació en programes i informació: és a dir, si tant València com Barcelona (o més ben dit, els responsables dels mitjans de comunicació de cada centre) reconeixen la importància cultural de l'altra ciutat. No podem dedicar espai a considerar si aquest procés pot tenir lloc en un futur pròxim.

Es innegable, però, el gran impacte aconseguit per part dels cantants de la nova cançó en l'acceptació de la varietat dialectal catalana entre amplis sectors del públic català, i al marge moltes vegades dels mitjans de comunicació, sobretot de la TV: Serrat i Llach, Raimon i Montllor, i Maria del Mar Bonet hi han contribuït de manera notòria.

No hem de confondre l'estandardització de la llengua amb la correcció lingüística. El que no pot ser admissible és que els locutors de ràdio i TV no facin tot el possible per superar els barbarismes i incorreccions lexicals, fonètiques i sintàctiques en el termini més breu possible. La revisió de guions és imprescindible i la preparació per a programes en directe o improvisats ha de ser profunda i efectiva en aquest sentit. La responsabilitat dels mitjans de comunicació en la recuperació de la llengua —de la llengua normativa— és enorme, sobretot ara.

UN LLENGUATGE BÀSIC

Un element de gran valor pot ser la introducció d'un llenguatge oral i escrit, simplificat, segons un criteri molt determinat. En general, els aptenents d'una llengua concreta (ja sigui l'anglès, l'hebreu o el francès) són de procedència lingüística ben diversa. Per aquest motiu, els programes van introduint a cada nivell o curs una sèrie de paraules, de forma que els alumnes les aprenguin de manera gradual. El criteri habitual per a triar aquestes paraules sol ser llur freqüència d'ús dins el llenguatge normal dels parlants autòctons. Per aquest motiu hom aprèn els equivalents de *seure*, de *formatge* o de *porta* abans que els equivalents de *xuclar*, de *figa* o de *matelàs*, per exemple.

En el cas català, però, se'ns presenta una altra problemàtica. Pràcticament tots els aprenents (efectius i en potència) del català com a segona llengua són d'una parla molt concreta: la castellana. Vist des d'aquesta perspectiva, es pot adoptar el criteri de proximitat lingüística en la tria del vocabulari bàsic. Això és tan vàlid per a l'ensenyament com per als mitjans de comunicació que vulguin participar en el procés de recuperació del coneixement general del català, com a llengua comuna de tots els catalans. Potser uns exemples serien útils per al lector. Presentarem dos textos, el primer dels quals és el text inicial i el segon un text alternatiu que és una aproximació al català bàsic, tal com l'hem definit i que és perfectament intel·ligible per a un castellanoparlant.

- 1) *El redreçament trigarà temps a assolir-se, ateses les feines que ens resten.*
- 2) *La recuperació tardarà molt temps a aconseguir-se en vista dels treballs que ens queden.*

El llenguatge no incorpora moltes de les expressions típiques del català: modismes, dites, etc. i en ambdós sentits és més senzill (i pobre) que el llenguatge

- 22 normal. Per aquest motiu, no pot ser considerat més que com a recurs de transició, durant aquests anys en què l'alfabetització dels adults presenta enormes problemes. Veurem al final d'aquesta exposició de quina manera un mitjà escrit pot incorporar continguts redactats en aquest llenguatge bàsic dins la seva presentació habitual.

LA FUNCIÓ SÒCIO-PSICOLÒGICA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

La psicologia social, és a dir, l'estudi de la conducta humana en un context social, també aporta noves consideracions al procés de normalització. Cal trencar els costums imposats després del trenta nou (sobretot), quant a l'ús del castellà per part de catalans, a Catalunya, quan s'adrecen a persones que són, o desconeguts que sembla que poden ser, de parla castellana. Això, que seria tan positiu en el cas d'un encontre entre un català i un turista o una persona que no resideix a les terres de parla catalana, s'ha defensat carn i ungles com a senyal de «bona educació», fins i tot en relació amb persones castellanoparlants que han nascut a Catalunya. És més: quan l'interlocutor resideix a Catalunya, la mateixa conducta marca distàncies entre els dos, per una banda (el català tracta l'altre com a persona forastera) i també retarda el perfeccionament del català per part del no catalanoparlant, és a dir, la seva integració lingüística.

La psicologia social explica les dificultats de qualsevol canvi de costums: la necessitat de la conscienciació de la conducta en qüestió, i les possibilitats que un canvi d'aquest caire sigui interpretat com a mostra de divergència lingüística (segons la terminologia de Giles).

Els mitjans de comunicació poden facilitar enormement aquests canvis, sobretot en l'àmbit oral, és a dir, a la ràdio i a la televisió. L'ús del català per part dels locutors, quan fan entrevistes a personatges que l'entenen però no el parlen, pot fer —és més, està fent— un gran servei a la recuperació i extensió de l'ús, i el co-neixement, del català.

En el mateix sentit, la intervenció a la ràdio i la televisió de persones que parlen en català, tot i ésser estrangers (pensem en els professors de català de ciutadania alemanya, nord-americana, britànica o canadencs, per exemple; i el gran nombre de persones que resideixen a les terres de parla catalana i dominen la nostra llengua, sense ésser filòlegs) pot augmentar substancialment el prestigi de la nostra llengua. Quan durant decennis hom ha fet els possibles per convèncer els catalans que el que parlen és un dialecte inútil*, l'impacte que un Til Steg-

*Per exemple, la circular del Sr. Jacobo Monjardin, governador civil de Lleida (1927), citada per Manuel Casanoves (*Canigó*, núm. 739, p. 4):

«(...) Debe inculcarse en el ánimo de todos que la lengua regional escasos rendimientos les dará si por vicisitudes de la vida, por afán de ver y aprender o por otras causas hubieran de rebasar algún

mann o un Alan Yates causa quan és entrevistat a «Vostè Pregunta», per exemple, és prou significatiu: no solament «nosaltres» parlem en català. L'impacte pot ser encara més important si la persona entrevistada parla sobre temes no relacionats amb la llengua catalana, sinó de caire internacional o general.

LA PREMSA COMARCAL

No es pot ometre l'enorme contribució que han fet els periòdics de caire local i comarcal a la recuperació del català en l'àmbit dels mitjans de comunicació. Tenen una difusió actualment de més de 1.153.000 exemplars cada mes, la qual xifra és d'una importància notable. Ultra el fet que la seva catalanitat ha estat, en general, ben remarcable donades les condicions objectives (dificultats econòmiques, de control polític, de correcció lingüística, etc.), cal destacar que arriben a totes les comarques del Principat (no tenim dades actuals sobre la situació al País Valencià ni a les Illes Balears), amb l'excepció de cinc comarques, i que a una sisena (el Segrià) les dues revistes són en castellà. En total, hi ha 186 publicacions comptabilitzades (dades de Jordi Navarro).

La creació d'una Associació de premsa comarcal pot fer molt per fomentar la plena catalanització d'aquesta premsa, mitjançant la preparació i distribució de dossiers, en català, sobre temes monogràfics, com ja s'ha fet alguna vegada. Però encara més important pot ser la feina d'aconseguir ingressos per publicitat comercial, evitant així que cada anunciament es vegi obligat a posar-se en contacte individualment amb cada publicació (i de fet, que abandoni la idea).

UN PROJECTE DE CATALANITZACIÓ DE LA PREMSA

Ningú no es pot pensar que un diari pot ser transformat, d'un dia per l'altre, de ser totalment redactat en una llengua a ser escrit de dalt a baix en una altra, en les circumstàncies històriques actuals. Ben diferent fou el cas de l'any 1939, quan les prohibicions de l'ús del català foren immediates i taxatives. Hem de tenir presents tant els lectors com els periodistes del diari. De tota manera, això no vol pas dir que una feina catalanitzadora no pugui ser feta des del mateix moment de la decisió, i ací comentarem algunes idees que poden formar part d'un projecte de catalanització progressiva.

dia, siquieta momentáneamente, la línea del horizonte que circunscribe la comarca donde nacieron. Pocas leguas más allá, hombres de otras hablas les interrogarán en lenguas universales, y entre éstas figurará en primera fila el idioma español; pero el comarcal que pretendan emplear no será entendido».

En primer lloc, cal donar a entendre al lector que la publicació passa a recuperar el català com a llengua pròpia, és a dir, tot allò que sigui expressió del diari com a tal (no dels anunciants o els redactors i comentaristes) es redacta des del primer moment en català. Aquest punts poden resumir-se així:

- el nom del diari;
- la data i els titulars habituals de cada pàgina i secció;
- la secció d'informació general (telèfons útils, farmàcies i urgències, l'informe meteorològic, etc.);
- la secció d'entreteniments (mots encreuats, acudits, etc.), i
- la columna amb els departaments de la redacció del diari.

En segon lloc, hi ha tres àrees d'actuació senzilla que contribueixen també poderosament a la catalanització del diari.

- 1) l'editorial (o una d'elles) del diari;
- 2) els articles dels col·laboradors (molts dels quals escriuen en català en altres publicacions, tenen producció literària pròpia en català), sobretot si els redacten en un estil planer i directe, i si utilitzen el llenguatge bàsic;
- 3) a cada secció, un resum en català dels articles que s'hi publiquen. Un text concís i resumit és més fàcil d'entendre que una discursió més feixuga, i més si s'hi utilitza el llenguatge bàsic.

Però hi ha també d'altres àrees d'actuació que poden fer un paper important.

— Una indicació, a la pàgina de «cartes al director», on s'admeten escrits fets en les dues llengües oficials. Convé que aquesta nota i la introducció de la secció siguin en català.

— Una circular a les agències de publicitat que habitualment treballen amb el diari, i els anunciants principals, indicant-los també que el diari es troba en un procés de catalanització i que s'hi admeten anuncis en català.

No hem parlat de la pàgina de «Cultura», o la pàgina de «Catalunya». És molt important d'evitar la catalanització només a la pàgina dels temes més propers i íntims, car això dona una imatge de localisme a la llengua catalana i una imatge d'internacionalisme al castellà que no convé fomentar a les pàgines del diari. Fins i tot diríem que és important que es tractin els temes més candents de la informació internacional en català, sobretot per combatre la ideologia del franquisme, que relegava el català a un ús totalment privat i folklòric.

Així, doncs, la catalanització de la resta del diari convé que es porti a terme, si és possible, a totes les seccions, de forma que afecti una proporció cada cop més important del contingut de cada diari, incloent-hi, com és natural, les seccions més lligades (la primera plana, els esports, etc.).

De fet, però, ens topem amb un problema greu. Els diaris generalment obtenen una part considerable de material a través de les agències de notícies, que fan pràcticament tota llur activitat en castellà. Això fa que sigui necessària la traducció d'aquestes notícies, si es vol publicar-les en català; i això comporta un augment de les despeses (que pot ser compensat o no per un augment de les vendes, amb la progressiva catalanització del diari). És d'una urgència enorme trobar-hi una solució ràpida, si Catalunya vol recuperar l'ús de la seva llengua als diaris (i queda molt de camí per recórrer només per arribar a la situació dels anys 30). La creació d'un organisme central de traducció de notícies d'agència, la creació d'una agència catalana de notícies (a l'estil de l'agència basca, però feta en català) i la catalanització de les actuals agències, són les tres possibilitats més viables per resoldre aquesta qüestió. Trobem absurd que una sèrie de diaris dediqui una part substancial de llurs esforços, cada dia, a traduir al català les mateixes notícies d'agència per separat, en comptes de mirar de compartir la feina.

Aquesta última reflexió ens porta a una altra possibilitat, que cal contemplar. La poca viabilitat per a un diari d'àmbit regional de fer un suplement —que pot ser dominical— en català tindria una solució relativament senzilla si es creés una associació de premsa regional, a través de la qual tots els diaris que no es fan una competència geogràfica contribuirien al contingut d'una revista-suplement que, amb la difusió que tindria garantida, podria obtenir una forta compensació econòmica a través de la publicitat comercial. Aquesta revista-suplement tindria un equip molt petit que es faria càrrec del recull de contribucions de cada diari (se'n faria un repartiment rotatori, per exemple), i de la correcció dels textos. En resum, un petit esforç per part de cada diari podria donar com a fruit una publicació setmanal d'alta qualitat. Pensem que el contingut del suplement podria ser molt general, i que podria tocar no solament temes d'actualitat i de cultura, sinó també articles de fons sobre temes científics, geogràfics, etc. que podrien ser preparats moltes setmanes abans de llur publicació. A través de tots els diaris col·laboradors, la publicació seria distribuïda arreu de Catalunya i, si tingués èxit, podria independentitzar-se a poc a poc, quant a l'origen dels articles i, eventualment, de la xarxa de distribució dels diaris regionals: però aquesta última possibilitat seria certament més remota.

CONCLUSIÓ.

Els mitjans de comunicació i el sistema educatiu han estat les dues vies d'agressió cultural contra la identitat catalana, i per això han de ser utilitzats al màxim per a contrarestar aquests efectes. La catalanització dels mitjans de comunicació (com la del sistema escolar) és una tasca lenta perquè no s'hi poden emprar mètodes coactius, a diferències de les mesures preses anteriorment en contra de l'ús del català en aquests àmbits.

Ès lenta també perquè l'adequació del personal amb feines de contingut lingüístic requereix un esforç considerable. El que és completament necessari és que les persones que entrin a treballar en aquesta professió tinguin la formació lingüística adequada perquè puguin contribuir activament al procés de normalització lingüística des de llurs llocs de treball. Això vol dir que les facultats que preparen els nous professionals han de tenir molta cura de llur nivell de coneixements lingüístics. Fer el contrari seria entorpir, a la llarga, la recuperació del ple ús del català. És preocupant el fet que el darrer intent de posar en marxa un diari pretesament bilingüe es féu amb la contractació de personal sense cap criteri lingüístic: i no ens ha d'estranyar, en aquestes circumstàncies, que el diari hagi tingut greus problemes per a incorporar-hi més d'una mínima i simbòlica presència de textos en català (sense entrar en el grau de correcció dels textos).

Ès lenta també perquè la societat catalana s'està recuperant molt més a poc a poc del que tots plegats esperàvem, dels efectes del franquisme, que intentà relegar definitivament la nostra llengua al nivell d'un *patois* inútil per a les funcions de comunicació pública.

Ès d'esperar que la plena participació de tots els mitjans de comunicació contribuirà eficaçment a la superació d'aquests problemes i accelerarà el retorn de la llengua catalana al lloc que li correspon a totes les terres on és la llengua pròpia.